

Az új osztály újraelosztási politikája

Elgondolkodtatónak tartom Tamás Gáspár Miklós *Új osztálypolitika* című, a Népszabadság 1998. november 18–19-i számában megjelent írását és **Eörsi István** *Az osztályelemzés dicserete* című hozzászólását a Népszabadság november 27-i számában.

Az első cikkben TGM „baloldali fordulatot” sürget, egyelőre „a demokratikus értelmiség belől”. **Eörsi István** – TGM cikkével való egyetértése és elismerése mellett – korlátokat vél felfedezni az elemzésben, mert TGM a morálmentes burzsoá etatizmussal szembeni baloldali fordulatban csak az elit (valószínűleg a liberális értelmiség) és az erő s szervezettség nélküli elesettek kézfogását sürgeti, említést sem téve a citoyenről, a szabadversenyes burzsoá törekvéseken (már) túllépett, szerződés- és törvénytisztelő, erkölcsiséggel rendelkező, szabad és öntudatos polgárról, mint potenciális és mozgósítható szövetségesről. Mindkét cikk említést tesz a burzsoá politika vagy politikai gondolkodás sovén és egyben balkáni jellegű pragmatizmusáról. Sovén, mert nemzetileg elfogult és környezetével (Európával szemben is) lenéz; egyúttal balkáni is, mert a demokratikus intézményeket etatikus céljai eszközének tekinti. Ezek az írások tehát a nehezen kiküzdött és törekény szabad társadalom elvesztésének lehetőségéről is szólnak. E cikkek a fortélyos félelem újraelosztásának veszélyére, a demokráciát védelmező diktatúrák paranoiás kelet-európai lehetőségére is figyelmeztetnek.

Nem igazán világos azonban a cikkek alapján, hogy mit is lehet elérnie ma bárkinek itt és most egy jobboldali diktatúrával. Különösen valószínűtlen a diktatúra feltételezése nálunk, ahol a rendszerváltás egyik legerősebb motorját épp a Fidesz-tagok és szimpatizánsaik jelentették. Ráadásul Európa közepén ez teljesen valószínűtlen és képtelen feltételezés. Az egységpártra és leválthatatlanságra való törekvés egyébként implicit módon egy kétpólusú politikai rendszerben elfogadhatónak látszik, akár a jelenlegi ellenzék is nyugodtan törekedhet erre. De itt is homályban marad, hogy mi célból történne ez.

TGM cikke érdekes listát sorol fel arról, hogy ma Magyarországon valójában nincs (ahogy valószínűleg térsé-

günkben másutt sincs) se valóságos szakszervezeti, se polgárjogi mozgalom, ahogy antifasiszta-antirasszista mozgalom és nőmozgalom sincs, nincs semmiféle mozgalom, amely a kisebbségeknek, perifériára szorultaknak az érdekeit védi, nincs se a vallásszabadságot, se a szabadgondolkodást védő-támogató szervezet, sem alulról építkező emberjogi mozgalom. Vagyis a valóban polgárinak nevezhető önszerveződés hiányzik. Az állam ugyanakkor önmagát

képpeni rendszerváltást, az első elosztást. De jó lesz figyelnie, mivel az újraelosztás a tőke szűkössége miatt továbbra is csak *felülről* történő elosztás vagy privatizálás lehet, ezért a korrupció is szakadatlanul és kikerülhetetlenül újratermelődik a mindenkori kormánynál. Így a mindenkori kormányzat és kisemizett ellenzéke közötti feszültség folyamatosan tartható az ellenségeskedés hőfokán. Az lesz a legsikeresebb (vagy a legleválthatatlanabb) kormány, illetve

is lennének, ráadásul ezeket komolyan is veszi, könnyen felőrölhető vagy bűnbakká válna.

Ez azt is jelenti, hogy amiként a millennium évtizedeiben, úgy ma is a millenniumi majd száz éve tartó századvégi hangulatában csak valamiféle krúdys-szindbádi vagy mikszáthi *átmenetben* élünk, aminek csak a rendszerváltás révén jutottunk valóban megtapasztalt tudatára. Csak áhítózunk Ady Párizsának versként megízelt polgári társadalmára. Ez az átmenet – ami ugyan közhely, de manapság mégis ritkán hallani –, mint minden bizonytalan, gazdaságilag (gazdag–szegény stb.), társadalmilag (úr–szolga stb.) és mindenféle primitív ideológia által is megosztott (mélymagyar–nemmagyar, fideszmagyar–nemmagyar, fideszpolgár–nempolgár, vidék–város, újabb vidék–Budapest stb.) állapot, kedvez az etatista, abszolutista törekvéseknek. Ezek e megosztottságot ellentété fokozva azt újraelosztási éhségük csillapítása érdekében kihasználják. Magyarország és Kelet-Európa polgári forradalmi félbehagyottak. Már a kádárizmus is (ami **Eörsi** cikkében mint evidensen érthető jelenik meg) valójában feudális abszolutizmus volt, bármennyire is törekedtek reformkommunista rétegei a felvilágosultságra. Ennek pragmatista eszmeiségét gatyaként váltogató jellege jelenleg épp egy jobboldali kormány alatt tapasztalható meg. Így némileg más színezetet kaphat a „jobboldali”, illetve „baloldali” jelzők jelentése is.

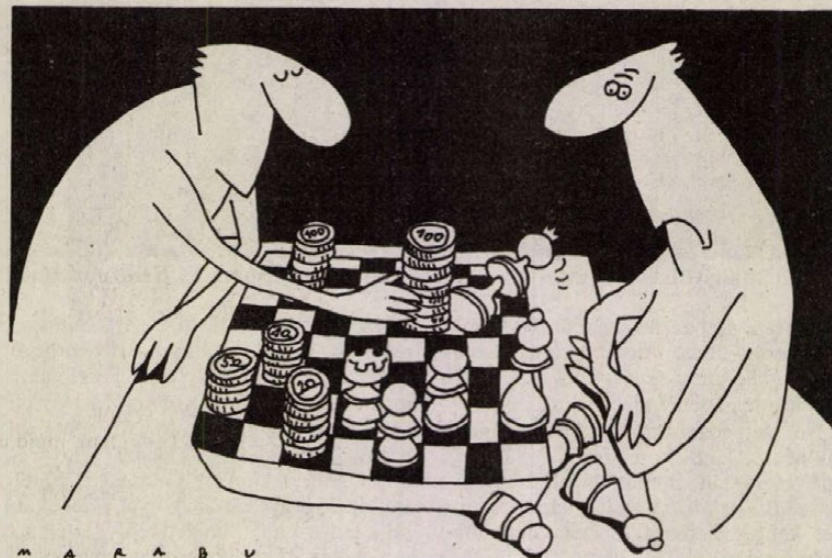
Örültem volna, ha e cikk szerzői citoyenekről, illetve citoyen mozgalomokról szerzett tapasztalataikról is beszámolhattak volna, de ezt egyikük sem tette, vagy nem tudta tenni, valószínűleg azért, mert egy liberális gondolkodású értelmiségi rétegen kívül – s ezen nem csupán az SZDSZ tagjai értem – ma Magyarországon ilyen típusú törekvést, talán a hosszú ideje erőtlensége és néma Demokratikus Chartát kivéve, nehezen is találni. Talán ezért lehet igaza TGM-nek, amikor a baloldali fordulatot csupán ettől az értelmiségi rétegtől várja, és ebben bizakodik, hiszen nincs más; ugyanakkor annak is örülnék, ha **Eörsi Istvánnak** mégis igaza lenne, amikor nem csupán egy szűk elitet tart alkalmasnak erre a feladatra, hanem az öntudatos polgári erők összefogását is lehetségesnek gondolja. Ezek az erők – **Eörsi** cikke szerint és TGM feltételezésével szemben – jelenleg *is vannak*, s a bármikor korrupt kormányokkal szemben, civil kurázsiként fogják majd pártját a polgári törvényeknek, szerződéseknél, emberi és erkölcsi értékeinknek.

Remélem, így lesz, de nem tagadhatom, hogy én például, mint kisember most egy kicsit aggódok, nehogy valamelyik hatalmasság ezt az írást civil kurázsinak tartva megmutassa nekem – hogy én is értsem –, mi is a valójában.

Dr. Papp György

főiskolai docens

Bánki Donát Műszaki Főiskola

MARABU RAJZA

a kormányzókra szavazó „már-polgárok” államának tartja, és azt is sugallja, hogy a nem rájuk szavazók, a magyar népességnek legalább a fele, tulajdonképpen „még-nem-polgár”. Mi lehet fontosabb dolog azon kívül, hogy a „már-polgárokat” jutalmazni kell, vagy hogy további gólokot kell rúgni az ellenfélnek? Mit jelent itt a gól és a győzelem?

Véleményem szerint még jó ideig itt minden új kormány az *ismételt újraelosztás* kormánya is lesz, amely hol a valódi rendszerváltásból, hol a már sikeres polgárosodásból kénytelen ideológiát fabrikálni, hiszen valójában itt egy feudális színezetű gazdaság eredeti tőkefelhalmozásáról van szó anakronisztikus szabadversenyes körülmények között. Mivel az elosztható tőke rendkívül kevés, e keveset szakadatlanul újra és újra el kell osztania kliensei között, s ez a tőke szűkössége miatt nem megy másként, mint a *korábbi elosztások felülbírálatával*. Az előző kormányzat elosztásban sikeres elitjétől egész egyszerűen el kell venni megszerzett tőkéje egy részét. Ezt törvényesen csak törvénysértésre vagy korrupcióra való hivatkozással, és egy igen erős és centralizált hatalommal lehet megtenni. Ebben segíthet az az indulat is, amit a jobboldalban, gondolom, az válthatott ki, hogy a jelenlegi megelőző kormány szociál-liberálisaként végezte el az Antall-kormányt és a „naftalinszagúak” helyett a Bokros-csomag és a privatizáció segítségével a tulajdon-

hatalom, mely a legnagyobb egységpártot képes összehozni az újraelosztás (kifosztás?) érdekében a bármilyen ürüggyel megvédhető előző hatalommal (klientúrával) szemben, akár a legszilvessebb erők érdekegyesítésével is. TGM észrevétele a jelenlegi kormány politikájával kapcsolatban is heurisztikus.

Egy magyar (vagy kelet-európai) jobboldali diktatúra lehetőségét tehát nem csupán a mindenkor hatalmon lévők esetleges és szubjektív szándéka vagy pártállása szerint lehet reálitásként elgondolni, hanem azért is, mert a mai Magyarország és Kelet-Európa társadalmi köznapjait erősen élő *feudális* viszonyok is uralják. A mindenkor csupasz tét az éppen esedékes újraelosztás (a választásokkal biztosított zsákmány) felügyelete, s ehhez bármilyen morál megfelelő, legyen az keresztény, buddhista vagy ateista, ha az előző hatalom erkölctelen, korrupt (ami mindig igaz) jellegére hivatkozni lehet vele. Mindegyik hatalom igyekszik majd kihasználni vagy a „naftalinszagúak” feudális hagyományainak kapcsolatait, vagy az aktuális gerincnélküliek gátlatlanságát és alttalvói hétrét görnyedését a mind nagyobb konc elérése érdekében, amihez kiváló segítséget jelent a „még-nem-polgárok” szervezete és mozgalmainak hiánya. Ha valamelyik hatalomra törő pártnak vagy a párt egyik, többnyire kisebbségi részének netán eszméi, esetleg még erkölcsi elvei

Tamás Gáspár Miklós: Új osztálypolitika (november 18–19.) vitacikkéhez eddig hozzászóltak:

Eörsi István: Az osztályelemzés dicserete (november 27.)

Debreczeni József: Új Kommunista Kiáltvány? (december 4.)

Vitányi Iván: Találkozás a baloldalon (december 11.)

Verő László: Új Polgári Kiáltvány (december 17.)

Schmidt Mária: Búcsú a racionalizmustól (december 18.)